

Minna Halme

VANKIEN AJATUKSIA VANKILAN TYÖTOIMINNAN
VAIKUTUKSISTA HEIDÄN KUNTOUTUMISPROSESSISSAAN

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipalvelujen ohjaus
2010

VANKIEN AJATUKSIA VANKILAN TYÖTOIMINNAN VAIKUTUKSISTA HEIDÄN KUNTOUTUMISPROSESSISSAAN

Halme, Minna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Joulukuu 2010
Ohjaaja: Alvajärvi, Ari
Sivumäärä: 35
Liitteitä: 3

Asiasanat vanki, työtoiminta, kuntoutus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Satakunnan vankilan Köyliön osaston työtoiminnassa mukana olevien miesvankien ajatuksia ja kokemuksia siitä, miten avovankilan työtoiminta osana muuta vankilassa järjestettävää kuntoutusta on vaikuttanut heidän kuntoutumisprosessiinsa.

Tutkimus on kvalitatiivinen ja se toteutettiin teemahaastatteluna Satakunnan vankilan Köyliön osastolla. Tutkimukseen osallistui kuusi miesvankia. Aineisto analysoitiin ja tulkittiin sisällön analyysia hyväksi käyttäen.

Työtoimintaan suhtauduttiin hyvin positiivisesti ja se nähtiin asiana, joka kuntouttaa ja parantaa elämänhallintaa. Iän noustessa työtoiminta nähtiin yhä kuntouttavampana ja työtoiminnan ja yleensä työn tekemisen yhteys rikoksettoman elämäntavan omaksumiseen tiedostettiin yhä paremmin. Ammattitutkinnon omaavat henkilöt näkivät tulevaisuutensa valoisampana kuin henkilöt, joilla ei koulutusta ollut. He näkivät siviiliin päästyään työllistymisen mahdollisuudet parempina ja uskalluksen hakea töitä kasvaneen. Ne kenellä ei ammatillista koulutusta ollut, tiedostivat mahdollisuutensa työllistyä vapauduttuaan melko olemattomiksi, joka puolestaan voi olla lisäämässä riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin. Kertalaisuudella ei merkittävämmän näyttänyt olevan vaikutusta siihen, miten tutkittavat suhtautuivat työtoiminnan kuntouttavuuteen.

Moni kuntoutuu vankilassa oloaikanaan erilaisten toimintaohjelmien, päihdekuntoutuksen ja työtoiminnan yhteisvaikutuksesta erittäin hyvin. Yhteiskunnan turvallisuuden ja resurssien tarkoituksenmukaisen käytön näkökulmasta vankeusaikana tapahtuvaan kuntoutukseen ja kuntoutusjatkumoiden turvaamiseen siviilissä tulisikin kiinnittää yhä enenevässä määrin erityistä huomiota.

WORKING IN PRISON – HOW WORKING IN PRISON HELPS PRISONERS IN THEIR REHABILITATION PROCESS

Halme, Minna
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
December 2010
Supervisor: Alvajärvi, Ari
Number of pages: 35
Appendices: 3

Keywords: prisoner, work, rehabilitation

The main goal of this study is to clarify what prisoners themselves think of working in prison and how work helps them in their rehabilitation process. In order to achieve this goal I have interviewed prisoners in the prison of Satakunta, Köyliö's ward. Köyliö is so-called open unit, where different working places are part of the rehabilitation process.

This study is qualitative and interviews were made in themes. Six male prisoners participated. The material was analyzed and decoded by using analysis of contents.

The overall attitude towards working in prison was very positive and viewed as a meaning to improve resources in living. There was a difference regarding age, older prisoners thought work as a bigger part in rehabilitation and related working also as a mean of managing life without crimes. Those prisoner, who had professional studies, thought their future more optimistic than those who hadn't. Professional studies were considered to improve possibilities of getting work after punishment. Studies also gave daring in looking for jobs. Those, who lacked professional studies, thought that their possibilities of getting work were poor. This may lead to further crimes. The attitudes were not related to how many times one had been in prison, when thinking of rehabilitating aspects of work.

Many prisoners are rehabilitated rather well by interactions of different plans of action, drugprograms and working in prison. When thinking of the safety in society, rehabilitation process started in prison should be continued in civil. This could make sure that resources are in optimal use.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	MISTÄ RIKOLLISUUS JOHTUU.....	7
3	RANGAISTUSJÄRJESTELMÄ SUOMESSA.....	8
4	MIHIN VANKEUSRANGAISTUKSELLA PYRITÄÄN.....	9
4.1	Yleisestävä ja erityisestävä vaikutus.....	10
4.2	Inkapasitaatio.....	10
4.3	Kuntoutus.....	11
5	KUNTOUTUS JA KUNTOUTUSMENETELMÄT VANKILASSA.....	12
6	TYÖTOIMINNAN ROOLI VANKEINHOIDOSSA.....	13
6.1	Työtoiminta vankeinhoidon kuntoutuksen keinona.....	14
6.2	Työtoiminta suljetuissa vankiloissa.....	16
6.3	Työtoiminta avolaitoksissa.....	17
7	SATAKUNNAN VANKILA.....	18
8	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT.....	18
9	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	19
9.1	Vankila tutkimusympäristönä.....	19
9.2	Kohderyhmä.....	20
9.3	Tutkimusmenetelmä ja aineiston kerääminen.....	20
9.4	Aineiston analyysi.....	22
9.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	23
10	TUTKIMUSTULOKSET.....	26
10.1	Työtoiminnan tarjoamat mahdollisuudet kuntoutumiseen vankeusaikana.....	26
10.2	Työtoiminnan vaikutus elämänhallintaan.....	28
10.3	Sosiaalisten seikkojen vaikutus kuntoutumiseen.....	29
11	TUTKIMUSTULOSTEN JOHTOPÄÄTÖKSET.....	30
12	POHDINTA.....	31
12.1	Tutkimustavan arviointia.....	31
12.2	Tutkimustulosten arviointia ja johtopäätökset.....	32
	LÄHTEET.....	34
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kuluneen sanonnan mukaan rikos ei kannata. Tämä ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että ihmisillä on ollut aina tarve sääntöjen rikkomiseen ja osa ihmisistä ajautuu rikolliselle elämänpolulle. Ikuisuuskysymyksenä pysyy, miksi näin käy. Kukin aika on pyrkinyt hakemaan asiaan vastauksia, eikä meidän aikamme tee poikkeusta. Nykyajan kriminologia selittää rikollisuutta, sen syitä sekä rikoskäyttäytymistä monin eri teorioin.

Kivivuoren (2008, 378) mukaan kannatettava asia on perinteinen hyvinvointivaltio, jossa korkea elintaso ja tasainen tulonjako ehkäisevät rikollisuutta. Tehokasta rikollisuuden torjumisessa on myös sosiaalisen kontrollin lisääminen ja hankaloittamalla rikosten tekemistä.

Vankeinhoito on osa rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää. Rikosseuraamuslaitos, yksittäiset vankilat ja viime kädessä vankeinhoidon virkamiehet panevat täytäntöön tuomioistuinten määräämät vankeusrangaistukset ja sakon muuntorangaistukset sekä huolehtivat tutkintavankeuden toimeenpanosta. Vankeusrangaistus on Suomen seuraamusjärjestelmän ankarin keino ja valtion voimakkain puuttuminen kansalaisen asemaan ja koskemattomuuteen. (Neiramo 2002, 34.)

Vankilaan kohdistuu monenlaisia vaatimuksia ja odotuksia. Vankila voidaan nähdä yhteiskunnallisen pakkovallan toteuttajana ja inhimillisen kärsimyksen tuottajana, toisaalta vankilaa voidaan perustella vankien auttamiseen ja kuntouttamiseen pyrkivänä laitoksena. Vankilan toimintaan sisältyy rakenteellisia ristiriitajoukkoja, jotka heijastuvat myös työntekijöiden henkilökohtaisina ristiriitoina arkityössä. Rakenteellisia ristiriitoja synnyttävät mm. kuntouttavien pyrkimysten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpanon turvaamisen väliset jännitteet. Henkilökohtaisia ristiriitoja saattaa syntyä mm. vankilan virallisten tavoitteiden ja tosiasiallisen toiminnan välisistä eroavaisuuksista tai toimintojen hajauttamisesta toisistaan erillään oleville sektoreille. Eri tehtävistä, asemista tai koulutuksesta käsin vankeinhoitoa voidaan määritellä hieman eri tavoin. (Tourunen 2002, 26, 28 - 29.)

”Modernin vankilan” idea syntyi aikoinaan kiinteästi kuntouttamisen tai parantamisen ajatusten ympärille. Vangin säilyttämisestä siirryttiin vankiin vaikuttamiseen, johon vankilan kuntouttava toiminta pohjautuu. Vankilan tehtävänä on panna täytäntöön vankeusrangaistuksia ja pyrkiä samanaikaisesti kuntouttamaan vankeja. Vankilan tulisi olla yhtä aikaa sekä ennaltaehkäisevä, negatiivinen ja pelottava että erityisehkäisevä, positiivinen ja kuntouttava laitos. (Tourunen 2002, 29 - 30.)

Kuntoutus on hyvin moniselitteinen sana ja sillä voidaan ymmärtää hyvin monenlaisia asioita ja toimintoja. Lyhyesti määriteltynä se tarkoittaa kaikkia niitä toimia, joilla vankeuden aikana pyritään vaikuttamaan vangin taipumukseen syyllistyä uusin rikoksiin vapauduttuaan ja siten lisäisivät hänen mahdollisuuksiaan selviytyä yhteiskunnassa. (Laine 2002, 124.)

Työtoiminta on yksi tärkeä ”rakennuspalikka” vankilan toimintojen kokonaisuudessa, jossa pyritään vangin yksilölliseen, kokonaisvaltaiseen kuntouttamiseen. (Hypén 2004, 14.) Vankilan työtoiminta pyritään tulevaisuudessa entistä selkeämmin liittämään tärkeäksi osaksi vankien kokonaisvaltaista rangaistusajan suunnittelua ja näiden suunnitelmien toteuttamista. Vangit, joiden katsotaan olevan lähempänä työmarkkinakelpoisuutta sijoittuvat tuotannolliseen eli ammattityöhön, käytännössä suljettujen vankiloiden tuotannolliseen työhön tai avolaitosten työtoimintaan. (Rahkila 2004, 3.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa Satakunnan vankilan Köyliön osaston työtoiminnassa mukana olevien miesvankien ajatuksia ja kokemuksia siitä, miten vankilan työtoiminta osana vankilan muuta vankilassa järjestettävää kuntoutusta on vaikuttanut heidän kuntoutumisprosessiinsa. Tavoitteena on myös saada tietoa siitä, onko työtoiminnassa mukana olevien vankien sosiaalisilla seikoilla, kuten iällä, koulustaustalla tai vankilakertaisuudella, merkitystä kuntoutumisessa.

2 MISTÄ RIKOLLISUUS JOHTUU

Rikollisuus on universaali ilmiö: sitä ilmenee kaikkialla ja kaikkina aikoina. Yhteisön säätämiä normeja rikotaan enemmän tai vähemmän. Normi, jota kukaan ei koskaan rikkoisi, olisi eräällä tavalla järjetön. (Laine 2007, 38.)

Kukaan ihminen ei synny rikolliseksi. Kuitenkin ihmisillä on aina ollut tarve rikkoa sääntöjä ja toiset ihmiset ajautuvat rikolliselle elämäntielle. Ainaista pohdintaa syntyy, miksi näin käy. Yksilöiden erot rikosalttiudessa johtuvat yksilökohtaisista ja sosiaalisista riskitekijöistä sekä näiden vuorovaikutuksesta. Riskitekijä lisää rikoksiin syyllistymisen todennäköisyyttä, mutta ei välttämättä johda rikoksiin. Eri riskitekijöiden kasaantuminen samalle yksilölle lisää rikosten tekemisen todennäköisyyttä. (<http://www.porttivapauteen.fi/yhteiset/index.php?id=393>.)

Ruotsalaisen tutkimuksen mukaan rikolliseksi kehittyminen etenee portaittain. Sopeutumisvaikeudet ja huono seura näkyvät jo 10-vuotiaana. Minkä jälkeen seuraa koulupinnausta, jengiytymistä, näpistelyä ja varkauksia. Yleensä noin 17-18-vuotiaana tulevat mukaan vakavammat rikokset, joista liutaan ammattimaiseen rikollisuuteen ja laitostierteeseen. Rikollisen uran kehittämisessä kysymys ei useinkaan ole lahjakkuudesta tai älykkyydestä, vaan paljolti perheessä ja muussa sosiaalisessa toimintaympäristössä opittujen kulttuuristen tapojen, tottumusten ja toimintamallien yhteentörmäyksestä valtakulttuurin kanssa. (Järvelä 2002, 275 - 276.)

Rikoskäyttäytymisen syitä koskeva tieto on viimeisen sadan vuoden aikana karttunut merkittäväällä tavalla. Paljon tiedetään esimerkiksi varhaisista riskitekijöistä, mutta niiden avulla ei aina pystytä ennustamaan oikein yksilön rikosuraa. Edes yksilön vakaat temperamentti ei tuomitse häntä sen paremmin rikollisuuteen kuin lainkuuliaisuuteen. Ennusteet antavat oikeansuuntaisia todennäköisyyksiä, mutta aina on henkilöitä, joille on kasautunut sosiaalisia ja yksilökohtaisia riskitekijöitä, mutta jotka syystä tai toisesta uhmaavat niitä. Tai yksilöitä, joilta riskitekijät puuttuvat, mutta jotka silti päätyvät rikosurille. (Kivivuori 2008, 360.)

Kivivuori (2008, 15) tarkastelee rikollisuuden selitystapoja evoluutiokriminologias- ta, sosiaalisesta valikoitumisesta, turhautumisesta, irtautumisesta, oppimisesta sekä leimautumisesta käsin. Nämä teoriat vastaavat kysymykseen, mistä yksilöiden väliset erot rikosalttiuden tasossa johtuvat.

Evoluutiokriminologian mukaan eräät rikoskäyttäytymisen keskeiset peruspiirteet ilmentävät ihmisen käyttäytymisalttiuksia, jotka ovat syntyneet lajinkehityksessä luonnonvalinnan seurauksena. Sosiaalisen valikoitumisen yhteydessä mm. todetaan, että vanhemmat eivät vaikuta vain lapsiin, vaan myös lapset vaikuttavat vanhempiin ja muokkaavat näiden kasvatuskäytäntöjä. Turhautuminen viittaa paineteoriaan, jon- ka mukaan rikollisuuden syynä ovat kielteiset asiantilat, jotka voivat olla sosiaalis- rakenteellisia, kuten esimerkiksi köyhyys ja eriarvoisuus tai tilannekohtaisia kuten esimerkiksi kielteiset elämäkokemukset. (Kivivuori 2008, 15.)

Kivivuoren (2008, 15) mukaan sosiaalisen kontrollin puute saattaa vapauttaa ihmiset rikollisuuteen. Oppimisteorian mukaan rikollisuus on opittua käyttäytymistä, ja op- pimisen lähteenä voivat olla yhtäläisesti läheiset ihmiset kuin mediakin. Leimaa- misteorian mukaan rikollisuuteen kohdistuvat sosiaaliset reaktiot, myös rangaistuk- set, aiheuttavat rikosurien jatkuvuutta.

Konfliktiteoria pohtii rikostekojen välittömiä syitä – niitä tunteita ja tavoitteita, jotka motivoivat rikollista tekoa sen välittömässä ajallisessa läheisyydessä. Rutiinitoimin- tojen teoria ei selitä yksilöiden välisiä eroja rikosalttiudessa, vaan rikostekojen tapah- tumisen edellytyksiä sekä niiden määrän muutoksia. (Kivivuori 2008, 15.)

3 RANGAISTUSJÄRJESTELMÄ SUOMESSA

Suomen rangaistusjärjestelmä on verraten yksinkertainen. Päärangaistuslajeja on nel- jä; sakko, ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu ja ehdoton vankeus. Nuorille voi- daan tuomita myös uusi nuorisorangaistus. Lievemmissä tapauksissa ja laissa tar- kemmin määritellyin edellytyksin rikoksenteijä voidaan päästää myös eräänlaisella

varoituksella. Poliisi voi jättää ilmoituksen tekemättä, syyttäjä syytteen nostamatta tai tuomioistuin rangaistuksen tuomitsematta. (<http://www.porttivapauteen.fi/yhteiset/index.php?id=543>.)

Jos rikos johtaa varsinaiseen rangaistusseuraamukseen, on seuraamus yleisimmin sakko. Valtaosa sakoista määrätään rangaistusmääräysmenettelyssä. Jos asiaa ei rikoksen vakavuuden vuoksi voi käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä, päädytään tuomioistuimeen. Tällöinkin lievemmän lajiset rikokset tulevat rangaistaviksi yleensä sakoilla. Rikokset, joita ei voi sovittaa sakoilla, johtavat vankeuteen. Vankeutta on kahta lajia. Ensikertaiselle tuomittava vankeusrangaistus määrätään pääsääntöisesti ehdollisena. Yli kahden vuoden mittaiset vankeusrangaistukset määrätään aina ehdottomina. Suomessa otettiin käyttöön 1990-luvulla uutena rangaistusmuotona yhdyskuntapalvelu, joka toimii lyhyiden ehdottomien vankeusrangaistusten vaihtoehtona. (<http://www.porttivapauteen.fi/yhteiset/index.php?id=543>.)

Suomen rangaistusjärjestelmä perustuu ajatukselle, jonka mukaan vankilaan tulisi tuomita vasta jos mitkään muut keinot eivät enää tule kyseeseen. Tämä osaltaan selittää ehdollisen vankeuden verraten laajaa käyttöä. (<http://www.porttivapauteen.fi/yhteiset/index.php?id=543>.)

4 MIHIN VANKEUSRANGAISTUKSELLA PYRITÄÄN

Ihmisiä on vangittu ja rangaistu aina esihistoriasta saakka. 1500-luvulla käytettiin työ- ja rangaistuslaitoksia. Rangaistuksina silloin olivat myös karkotus, kuolema sekä ruumiillinen kuritus aina 1700-luvun loppuun asti. 1780-luvulla siirryttiin pääasiallisena rangaistuskeinona käyttämään vankeusrangaistusta. Olennaista tässä muutoksessa oli rangaistuksen tarkoituksen muutos. Sen tarkoituksena ei enää ollut pelkkä kuritus tai pelottelu, vaan rikollisen kehittäminen, muuttaminen ja parantaminen. (http://www.hum.utu.fi/laitokset/kulttuurien_tutkimus/Kakola/raportti27032009.html.)

4.1 Yleisestävä ja erityisestävä vaikutus

Myös nykypäivänä vankilalle asetetaan useita erilaisia tehtäviä. Yleisin ajatus vankilan tehtävästä lienee vankeusrangaistuksen vaikutus ennaltaehkäisevästi rikollisuuteen. Puhutaan rankaisemisen yleisestävästä vaikutuksesta. Kun kansalainen tuomitaan vankeusrangaistukseen, toimii tämä esimerkkinä meille muille ja ehkäisee meitä tekemästä rikoksia. Laineen (2002, 123.) mukaan tämä voi toimia ajatuksellisesti kahdella tavalla: välittömänä yleisestävyytenä, mikä merkitsee vankeuden pelotusvaikutusta tai välillisenä yleisestävyytenä, missä rankaisun tavoitteena on luoda pitkällä tähtäimellä yleistä moraalialuetta tiettyjen tekojen hylättävyydestä. Meillä kriminaalipoliittisessa ajattelussa on korostettu jälkimmäistä yleisestävyyttä.

Erityisestävyys tarkoittaa vaikutusta rangaistuun yksilöön, vaikuttaen varoittavasti, sopeuttavasti ja vaarattomaksi tehden. (Lappi-Seppälä 2000, 49.) Vankila tekee yksilön vaarattomaksi eristämällä hänet määrääjäksi. Hoitotehtävän kautta pyritään sopeuttamaan erityisestävään vaikutukseen yksilöä kuntouttamalla ja sosiaalistamalla (ks. Lappi-Seppälä 2000, 70.) Vankilassa yksilö pyritään muuttamaan yhteiskunnan kannalta myönteiseen suuntaan ”kunnon kansalaiseksi”, sopeuttamaan eli sosiaalistamaan valtakulttuuriin.

4.2 Inkapasitaatio

Rikoksen tekijöiden eristäminen, inkapasitaatio eli vaarattomaksi tekeminen, on myös vankilan tehtävänä. Vankilassa suoritettu rangaistus estää rikosentekijää jatkamaan rikosten tekoa suojellen näin muita kansalaisia. Vankilaan joutuminen ei kuitenkaan aina estä tai vähennä ihmisten rikollisen toiminnan jatkumista.

4.3 Kuntoutus

Vankilan tehtäväksi voidaan myös asettaa rikoksentekijöiden, vankien kuntouttaminen. Kuntoutus on sanana hyvin moniselitteinen ja sillä voidaan ymmärtää hyvin monenlaisia asioita ja toimintoja. Kuntoutusajatus voidaan kuitenkin määritellä lyhyesti siten, että sillä tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, joilla vankeuden aikana yksittäiseen rikoksentekijään pyritään vaikuttamaan siten, että ne vähentäisivät hänen taipumustaan syyllistyä uusiin rikoksiin vapauduttuaan ja lisäisivät hänen mahdollisuuksiaan elää yhteiskunnan hyödyllisenä kansalaisena. (Laine 2007, 263 - 264.)

1.10.2006 voimaan tullessa uudessa vankeuslaissa vankeutta ja seuraamuksia ajatellaan prosessina, jonka tarkoituksena on vähentää uusintarikollisuutta ja auttaa tuomittua palaamaan takaisin yhteiskuntaan rikoksettomaan elämään. Rangaistusnäkökulmaa on loivennettu ja kuntouttamisnäkökulmaa vahvistettu ja terävöitetty. (<http://www.porttivapauteen.fi/yhteiset/index.php?id=394> .)

Sosiaali- ja terveydenhoidon sektorin kuntoutussuunnitelmaa vastaa vankeinhoidossa rangaistusajan suunnitelma. Se tulee laatia kaikille vangeille. Se sisältää suunnitelman vangin sijoittamisesta, toiminnasta rangaistusaikana, ehdonalaisesta vapauttamisesta sekä edellytykset poistumisluvulle. Suunnitelmaan liittyy myös vapauttamis- ja valvontasuunnitelma ehdonalaisen vapauden lähestyessä. Yli kahden vuoden tuomion saaneille tehdään lisäksi ns. riski- ja tarvearvio, jonka avulla pyritään selvittämään rangaistukseen tuomitun henkilön rikollista käyttäytymistä ylläpitäviä tekijöitä, joihin voitaisiin vankeusaikana vaikuttaa, jotta hän ei vankilasta vapauduttuaan enää syyllistyisi rikoksiin. (Lappi-Seppälä 2006, 98.)

Yhteiskunnassa muilla sektoreilla tehtävistä kuntoutussuunnitelmista riski- ja tarvearvioon pohjautuvat rangaistusajan suunnitelmat eroavat siinä, että pääpaino on rikolliseen käyttäytymiseen vaikuttamisessa ja siinä, että suunnitelma kattaa kokonaisvaltaisesti usean elämänalueen. Samalla tämä merkitsee sitä, että suunnitelma ei yksittäisellä osa-alueella välttämättä mene kovin syvälle. Erityisesti työhön kuntoutuksen näkökulmasta katsottuna suunnitelma on monesti hyvin alustava eikä sitä tehtäessä ole ollut käytössä esim. työhallinnon suunnitelmia ja tietoja. (Paajanen 2008, 29.)

5 KUNTOUTUS JA KUNTOUTUSMENETELMÄT VANKILASSA

Vankeinhoito on osa rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää, jonka tehtävänä on panna täytäntöön tuomioistuinten määräämät vankeusrangaistukset. Tavoitteena on, että Rikosseuraamuslaitos huolehtii osaltaan yhteiskunnan turvallisuudesta pitämällä yllä laillista ja turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää. Yhteiskunnan turvallisuudesta huolehtiminen tarkoittaa kuitenkin myös sitä, että Rikosseuraamuslaitos myötävaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen. Tuomitun mahdollisuutta selviytyä yhteiskunnassa sekä ylläpitää terveyttään ja hyvinvointiaan pyritään tukemaan ja hänen valmiuksiaan omaksua rikokseton elämäntapa pyritään parantamaan. Tuomitun selviytymiskeinojen edistäminen pitää sisällään monenlaisia toimenpiteitä. (Suomela 2002, 221.)

Perinteinen menetelmä, jolla vankien selviytymismahdollisuuksia yhteiskunnassa on tuettu, on vankilan työtoiminta. Koulutustoiminnan avulla vangeilla on mahdollisuus aloittaa tai täydentää jo aloitettua ammattikoulutusta tai mahdollisuus suorittaa keskenjääneet perusopinnot. Vankien fyysisen ja psyykkisen terveydentilan ylläpidosta ja kohentamisesta vastaa vankilan terveydenhuolto. Päihdeongelmaisten vankien määrän kasvu on tuonut tarpeen päihdekuntoutukselle. Päihdeohjelmat perustuvat useimmiten kognitiivis-behavioraaliin ohjelmiin.

Kognitiivis-behavioraalisilla ohjelmilla ihmiskäsitys on samanlainen; ihmisen ajattelu määrää, miten hän toimii. Kognitiivisten ohjelmien tavoitteena on auttaa ihmisiä tulemaan tietoisiksi väärintulkintoista ja ymmärtämään ajattelun, tunteiden ja käyttäytymisen yhteenkuuluvuutta. Tietoisuuden lisäämisen kautta itseä tuhoavaa käyttäytymistä aiheuttavat mielen rakenteet voivat muotoutua uudelleen siten, että niistä tulee rationaalisempia ja enemmän yhteen sopivia arkipäivän todellisuuden kanssa. Ratkaisevaa tässä on henkilön halu muuttua, hänen täytyy olla motivoitunut osallistumaan ohjelmaan, joka pitää sisällään tilanteiden aktiivista käsittelyä arkipäivän elämässä. (Suomela 2002, 224 - 225.)

Kanadassa ja USA:ssa tehdyissä päihdeongelmiin liittyvissä tutkimuksissa on todettu, että kuntoutuksella on ollut vaikutusta uusintarikollisuuteen. Tutkimukset osoitta-

vat, että mikäli interventiot sopeutetaan riskitasoon ja havaittuihin kriminogeenisiin tarpeisiin, saadaan parempia tuloksia. Mm. Bonta (2003, 59) on todennut, että oikein kohdennettu kuntoutus vähentää rikoksen uusimista paremmin kuin rangaistukset. Myönteisimmät tulokset on saatu soveltamalla kognitiivis-behavioraalista hoitomallia. Myös suomalaisissa tutkimuksissa on saatu vastaavia tuloksia. Niissä on osoitettu, että kuntoutuksella on vaikuttavuutta. Tosin kuntoutuksen positiiviset vaikutukset voivat näkyä vasta vuosien päästä.

Laineen (2002, 135) mukaan positiivisia tuloksia näyttäisivät tuottavan ohjelmat ja toiminnot, jotka sisältävät kognitiivisen komponentin, vankiloissa ja muissa laitososuhteissa toimeenpantavat terapeutit yhteisöt sekä laadukas ammatillinen koulutus, vankiloissa toimeenpantavat riittävän monipuoliset työ- ja ammattiohjelmat ja jälkihuollon työllistävä toiminta.

Järvelän (2002, 290) mukaan seuraamusjärjestelmää sekä sen rakenteita ja toimintatapoja tulisi kehittää suuntaan, joka mahdollistaisi nykyistä paremmin rangaistusai- kana tapahtuvan kuntoutuksen ja kuntoutuksen jatkumisen rangaistuksen suorittamisen jälkeen. Tämä edellyttää mm. nykyistä tavoitteellisempaa, suunnitelmallisempaa ja asiakaslähtöisempää yhteistyötä seuraamusjärjestelmää edustavien organisaatioiden ja yhteiskunnan muiden toimijoiden, erityisesti tukijärjestelmien välillä sekä vaiheittaista vapautumista tukevien lainsäädännöllisten ja toiminnallisten edellytysten lisäämistä.

6 TYÖTOIMINNAN ROOLI VANKEINHOIDOSSA

Suomalaisen vankeinhoidon tavoitteena on vankien sijoittaminen takaisin yhteiskuntaan sen toimiviksi jäseniksi. Pitkään ajateltiin, että keskeisin keino on työ. Vangit haluttiin opettaa tekemään työtä siten, että he voisivat elättää itsensä. Pitkään 1900-luvulla vankityö oli käsityöläisammatteja, rakennustöitä, pellonraivausta ja maanviljelyä. Normaalius-periaatteen käyttöönoton myötä 1970-luvulla alettiin vankityötä teollistaa. Vankityön tuli vastata yhteiskunnassa yleensä tehtävää työtä. Tämän seu-

rauksena vankiloiden työtoimintaa teollistettiin voimakkaasti aina 1980-luvulle asti. (Paajanen 2008, 5.)

Työtoiminnalla on aina ollut vankiloissa hyvin keskeinen asema. Jo 60-luvulla on todettu, että toimettomuus rangaistuslaitoksessa johtaa kaikenlaiseen kurittomuuteen, häiritsee laitoksen toimintaa ja vaikuttaa usein hyvin negatiivisesti itse vangin henkiseen tasapainotilaan, joka yleensä muutoinkin on enemmän tai vähemmän häiriintynyt. (Ylivaara 1965, 1.)

Nykyään Vankeuslaki määrää yleiset säännökset vankeuden täytäntöönpanosta. VL:n 2§:n mukaan vankeuden täytäntöönpano tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. (VL 2005/767.)

Vankilan toiminnalla pyritään edistämään vangin mahdollisuutta sijoittua yhteiskuntaan sekä samalla vähentämään uusintarikollisuutta. Toiminnalla pyritään vahvistamaan vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, ylläpitämään ja parantamaan vangin ammattitaitoa ja osaamista sekä työ- ja toimintakykyä sekä tukemaan vangin päihteetöntä elämäntapaa. Toiminta sisältää työtä, koulutusta tai muita toimintoja. (VL 2005/767.)

6.1 Työtoiminta vankeinhoidon kuntoutuksen keinona

Vankilan työtoiminnalla on perinteinen laitospelämää normalisoiva rooli. Työ normalisoi sekä laitoksen, että vangin elämää selkeällä työn ja levon rytmillä. Työ tarjoaa myös rakentavan tavan toteuttaa toiminnan tarpeita ja lisää siten myös laitosturvallisuutta. Työ on ihmiselämän perusasioita sekä toimeentulon hankkimisen että työyhteisön mukanaan tuomien sosiaalisten verkostojen vuoksi. (Hypén 2004, 14.)

Työhön sijoittelussa otetaan huomioon vangin taipumukset, koulutus ja hänen oma kiinnostuksensa suhteessa siihen, mitä toimintaa kyseinen laitos voi tarjota. (Richter 2002, 86.)

Hypén (2004, 14) toteaa, että päihdetyö, rikolliseen käyttäytymiseen liittyvä ohjelmatyö, tavoitteellinen ryhmätoiminta yms. tarvitsevat tuekseen yhteiskunnan normaaleja toimintoja kuten työtä ja koulutusta.

Rangaistusaikana tehtävä työ voi olla vangin työtaitoa ylläpitävää ja työllistymistä edistävää ammattityötä tai kuntouttavaa, vangin työkykyä ja valmiuksia parantavaa valmentavaa työtä. (VL 2005/767.)

Hypénin (2004, 19) mukaan työtoiminnalla on työnteon oppimista ja ammatillista kehittymistä tukeva rooli. Monella vangilla on puutteelliset ammatilliset taidot. Oikein järjestetty vankityö tarjoaa mahdollisuuden uusien ammatillisten taitojen harjaanuttamiseen ja usein mahdollisuuden myös ammatilliseen koulutukseen. Niille vangeille, joilla ei ole juurikaan kokemuksia työelämästä voi jo pelkkä työelämän perustaitojen opettelu ja omien taitojen ja taipumusten hahmottaminen olla hyödyllinen askel eteenpäin.

Työtoiminnalla on myös tärkeä tehtävä arvojen, asenteiden ja käyttäytymismuotojen kehittämisessä. Toiminnan aikana on mahdollista saada uusia kokemuksia, jotka johdattelevat vankia ajattelemaan asioista toisin kuin ennen. Työtoiminta tarjoaa luonnollisia vuorovaikutussuhteita ja – tilanteita, joiden aikana on mahdollista harjoitella ammatillisten taitojen lisäksi mm. ongelmanratkaisutaitoja, vastuun ottamista ja ryhmässä toimimista sekä saada tukea uusille käyttäytymismalleille. (Hypén 2004, 20.)

Valmentava työ on vangin tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua työtä ja työssä oppimista. Työssä noudatetaan normaaliusperiaatetta, mutta työn ensisijainen tavoite on työhön valmennus (ammatillinen kuntoutus ilman terveydenhuollon osuutta). Valmentavan työn mallia voi toteuttaa kaikilla vankilan työtoiminnan työaloilla. Työ toimii valmentavan työn selkärankana, joka tukee vangin kehittymistä ja taitojen hankkimista. (Hypén 2004, 20 - 30.)

Vankeuden jälkeisen työllistymisen tukeminen on korostunut vankeinhoidon periaateohjelman hyväksymisen myötä. Yhteiskunnassa on samaan aikaan todettu laajemminkin se, että kansalaiset tarvitsevat apua työnhaussa ja työllistymisessä. Vapautumisen jälkeistä työllistymistä tukee myös työelämänperustaitojen ja ammatillisten

taitojen hankkiminen vankeuden aikana. Valmentavassa työssä keskitytään ensisijaisesti näihin seikkoihin. Vankiloiden tuotannollinen työ sopii vangeille, joiden työ- ja toimintakyky ja taidot vastaavat tai ovat lähempänä yleisiä työelämän vaatimuksia. (Hypén 2004, 20 – 30.)

Erityisesti avolaitoksissa tuotannollisen työn piirissä on mahdollista tähdätä vielä konkreettisemmin vapautumisen jälkeiseen työllistymiseen ja saada toteutettua jatkumo vankityöstä välityömarkkinoiden kautta avoimille työmarkkinoille. (Hypén 2004, 20 – 30.)

Merkittävässä roolissa työtoiminnassa on luonnollisesti työnjohto. Työnjohdon tärkeänä tehtävänä vankeusprosessissa on osallistua omaan työpisteeseensä sijoittuneiden vankien rangaistusajan suunnitelman toteuttamiseen. Työnjohto suunnittelee ja asettaa käytännön tavoitteet työnteolle ja työssä oppimiselle yhdessä vangin kanssa. Työnjohto myös tukee, ohjaa ja opettaa vankia erityisesti työhön ja ammatillisiin taitoihin liittyvissä asioissa ja myös muissa elämänhallintaan liittyvissä taidoissa. (Hypén 2004, 20 – 30.)

6.2 Työtoiminta suljetuissa vankiloissa

Suljetuissa laitoksissa työssä käy päivittäin noin 35 % vangeista. Puolet vankityöpäivistä tehdään vankiloiden taloushuollossa, kiinteistöjen hoidossa tai rakentamisessa ja toinen puoli tuotannossa. Tuotteet markkinoidaan valtion ja kuntien laitoksille, elinkeinoelämälle tai suoraan kuluttajille myymälöiden kautta. Vankeinhoitolaitoksen tuotannon vuositulot ovat noin 11 miljoonaa euroa, mistä sisäisiä tuloja on noin 2,8 miljoonaa euroa. Vankien säännöllinen työaika on 35 tuntia viikossa. Työstä vangeille maksetaan toimintarahaa, jonka suuruus vaihtelee 0,70 - 0,90 euroa/tunti. Hyvän suoriutumisen perusteella toimintaraha voi olla 1,20 euroa/tunti. (<http://www.rikosseuraamus.fi/15129.htm> .)

Vangit voivat tehdä työtä teollisessa tuotannossa, josta voidaan mainita puusepänteollisuuden massiivipuukalusteet, puutarha- ja toimistokalusteet sekä tilaelementit. Metalliteollisuus käsittää mm. rekisterikilpien, liikennemerkkien ja opasteiden sekä

metallikalusteiden, kuten sänkyjen, tekoa. Maataloutta harjoitetaan kahdeksassa vankilassa ja kaikkia vankilatiloja viljellään luonnonmukaisesti, osa lihasta ja maidosta on myös luomua. (Richter 2002, 86 – 87.)

Käsityönä vangit tekevät jalkine- ja nahkatöitä, kalusteiden entisöintiä ja kirjansidontaa. Vangit osallistuvat jokaisessa laitoksessa kiinteistönhoito- ja taloustöihin. Ne käsittävät vankilan siisteyden ylläpitoa ja remonttiryhmiä. (Richter 2002,87.)

Ulkotyöryhmien vastuulla on vankilan ulkoalueiden kunnossapito. Muista vangeista erillään asuville on tarjolla sellityötä, joka voi olla pakkaus- tai kokoonpanotyötä. Varsinainen sijoittelu vankityöhön tapahtuu kollektiivisessa elimessä. Sitä nimitetään usein sijoittelukokoukseksi, jossa päättäjinä ovat mm. vankilan apulaisjohtaja, työnjohtaja, rikosseuraamusesimies ja mahdollisesti muita virkamiehiä. (Richter 2002, 87.)

6.3 Työtoiminta avolaitoksissa

Avolaitoksiin sijoitetaan työtoimintaan henkilöitä, joiden katsotaan sopeutuvan vapaampiin oloihin ja joiden ei oleteta poistuvan laitoksesta luvatta. Myös henkilöt, joiden voidaan arvioida olevan lähempänä työmarkkinakelpoisuutta sijoittuvat avolaitosten työtoimintaan. Kaikki avolaitokset ovat päihteettömiä laitoksia, joissa vangeilta edellytetään valvottua sitoutumista päihteettömyyteen. Avolaitoksessa olevat vangit voivat oleskella ja liikkua vankilan tai sen osaston alueella, työpaikalla tai muussa toimipisteessä ilman välitöntä valvontaa.

Avolaitoksissa vangeille maksetaan työstä palkkaa, josta he maksavat verot ja oman ylläpitonsa. Palkka on 3,70, 4,10 tai 4,50 euroa tunnilta. Avolaitoksissa rahan hallussapito on vangeille sallittua. Avolaitospalkat maksetaan vangeille käteisenä kaksi kertaa kuukaudessa pääsääntöisesti kuukauden 10. ja 25.päivä. Palkka on myös ulosottokelpoista tuloa. Jäljelle jäävän palkan vangit saavat käyttää omiin ostoksiinsa tai tallettaa pankkitilille. Avolaitosten ammattityössä säännöllinen työaika on kun työajan lyhennys otetaan huomioon viikkotyöajassa 38 tuntia 15 minuuttia viikossa. (<http://www.rikosseuraamus.fi/15126.htm> .)

7 SATAKUNNAN VANKILA

Satakunnan vankila on perustettu 20.3.1998 Huittisten ja Köyliön avovankiloista, ja se on työhön, ammatilliseen koulutukseen ja työkykyä lisäävään kuntouttavaan toimintaan suuntautunut avolaitos. Vankila toimii läntisestä Suomesta kotoisin olevien mies- ja naisvankien avolaitoksena. Satakunnan vankila pyrkii olemaan toiminnoltaan haluttu vaihtoehto myös koko Suomen avolaitoskelpoisille vangeille. Vangeille tarjotaan ammatillisesti kehittävää työtoimintaa, ammatillista koulutusta sekä työkykyyn ja rikoksettomaan elämäntapaan kuntouttavaa muuta toimintaa. Vankila jakaantuu kahteen osastoon, Huittinen ja Köyliö, joissa pannaan täytäntöön vankeusrangaistuksia ja sakkojen muuntorangaistuksia. Vankitiloja on yhteensä 169 ja keski-vankiluku vuonna 2008 oli 152.(<http://www.rikosseuraamus.fi/6563.htm> .)

Satakunnan vankila tuottaa ja markkinoi omilla tuotemerkeillään laadukkaita metallituotteita, tilaelementtejä, raskasompelimon tuotteita, liikennemerkkejä sekä luomumaataloustuotteita.(<http://www.rikosseuraamus.fi/6563.htm> .)

Satakunnan vankilan Köyliön osastoa on perinteisesti kutsuttu työvankilaksi. Työtä tehdään mm. liikennemerkki- ja elementtihalleilla. Köyliön osastoon sijoitettavat vangit ovat usein pitkätuomioisia ja heidän työ- ja toimintakyky ja taidot vastaavat tai ovat lähellä yleisiä työelämän vaatimuksia.

8 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla vankien käsityksiä siitä, miten avovankilan työtoiminta osaltaan on vaikuttanut heidän kuntoutumisprosessissaan. Tarkoituksena tuoda näistä käsityksistä esiin sellaista tietoa, jota mahdollisesti voitaisiin hyödyntää vankilan työtoiminnassa ja myös ylemmällä tasolla pohdittaessa avolaitosten olemassaoloa ja niissä tehtävän työn hyödyllisyyttä ja merkityksellisyyttä pohdittaessa uusintarikollisuutta.

Tutkimuksella hain vastausta seuraaviin kysymyksiin:

- Miten avovankilan työtoimintaan osallistuminen on vaikuttanut tutkittavan kuntoutumiseen?
- Onko avovankilan työtoimintaan osallistuminen tuonut tutkittavalle ammatillisten taitojen lisäksi uusia valmiuksia ongelmanratkaisutaitoihin, ryhmässä toimimiseen, vastuun ottamiseen sekä tukea uusille käyttäytymismalleille?
- Onko tutkittavan iällä, koulutustaustalla tai vankilakertaisuudella vaikutusta siihen, miten avovankilan työtoiminta on ollut vaikuttamassa kuntoutumiseen?

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

9.1 Vankila tutkimusympäristönä

Vankeuslaki määrittelee yleiset säännökset vankeuden täytäntöönpanosta. VL:n 2 §:n mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. Lain 3§:ssä määrätään, että vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. (VL 2005/767.)

Vankilan toiminta on vankeuslain voimaantulon myötä muuttunut entistä enemmän hoidollisempaan suuntaan, jolloin erityistä huomiota kiinnitetään vangin kuntoutumiseen. Vankilan toiminnalla pyritään edistämään vangin mahdollisuutta sijoittua yhteiskuntaan sekä samalla vähentämään uusintarikollisuutta. Toiminnalla pyritään vahvistamaan vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, ylläpitämään ja parantamaan vangin ammattitaitoa ja osaamista sekä työ- ja toimintakykyä sekä tukemaan vangin päihteetöntä elämäntapaa. Toiminta sisältää työtä, koulutusta tai muuta toimintoja. (VL 2005/767.)

9.2 Kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmäksi valitsin Satakunnan vankilan Köyliön osastolla työtoiminnassa mukana olevaa kuusi (6) miesvankia. Apulaisjohtaja Tuula Hievaselta sain listat vangeista, jotka tutkimuksen suoritus hetkellä työskentelivät Köyliössä joko liikennemerkki- tai tilaelementtitöissä. Kummaltakin listalta valitsin kolme henkilöä. Valintakriteereinä olivat henkilön ikä, koulutustausta ja vankilakertaisuus.

Tällä tavoin tutkimuksen kohderyhmäksi valikoituivat henkilöt, joilla ikäjakauma oli välillä 28 – 45 vuotta. Kolmella oli takanaan ammattitutkinto, kolmella ei ollut peruskoulun jälkeistä koulutusta. Vankilakertaisuudet vaihtelivat ensikertalaisuudesta 11.kertalaisuuteen. Köyliön vankilan työtoiminnassa mukana olo vaihteli 1,5 kuukaudesta 10 kuukauteen.

9.3 Tutkimusmenetelmä ja aineiston kerääminen

Tutkimukseni lähestymistapa on kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on lähtökohtana todellisen elämän kuvaaminen ja kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 152.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusyksiköiden suuri joukko ei ole tarpeen tai edes mahdollinen. Yksi strukturoimaton haastattelu voi tuottaa helposti yli 30 tekstisivua, siksi ei ole järkevää tehdä niin paljon haastatteluja, että yksilöiden väliset erot nousisivat tilastollisesti merkitseviksi. (Alasuutari 2001, 38 - 39.)

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ilmiöitä tai tapahtumia, ymmärtämään tiettyjä toimintoja tai antamaan mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle.

Lisäksi tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkitavasta aiheesta mahdollisimman paljon ja että heillä on kokemusta tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87 - 88.)

Tutkimusaineiston hankintamenetelmäksi valitsin teema-haastattelun. Teemahaastattelulla tarkoitetaan haastattelua jossa haastattelun aihepiirit, teema-alueet, on etukäteen määrätty. Menetelmästä puuttuu kuitenkin strukturoidulle haastattelulle tyypillinen kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Haastattelija varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastateltavan kanssa läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen. Haastattelijalla on jonkinlainen tukilista käsiteltävistä asioista, ei valmiita kysymyksiä. (Eskola & Suoranta 1998, 87.)

Teema-haastattelun valitsin siksi, että se on menetelmänä joustava ja muodoltaan avoin, ja lisäksi teemahaastatteluissa käytettävät teemat takaavat sen, että jokaisen haastateltavan kanssa on puhuttu edes jossain määrin samoista asioista. Tietoa voidaan kerätä tilanteen edellyttämällä tavalla sekä vastaajia mukailten. Kysymysten järjestystä on mahdollista muuttaa ja haastattelijalla on enemmän mahdollisuuksia tulkita saamiaan vastauksia, kuin esimerkiksi kyselyhaastattelussa.

Haastattelun etuihin lukeutuu myös haastateltavien hyvä tavoitettavuus myöhemmin, jos on tarpeen saada lisää tietoa tai aineistoa. Haastattelun huonoihin puoliin lukeutuu haastateltavien mahdollinen taipumus antaa sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia, joka heikentää tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 193 – 195.)

Eskolan ja Suorannan mukaan teemahaastattelu mahdollistaa haastateltavalle strukturoitua haastattelua laajemmat mahdollisuudet yksilöllisten tulkintojen esittämiseen. (Eskola & Suoranta 1998, 89.)

Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, ja tämä tilanne luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Samoin on mahdollista saada esiin vastausten taustalla olevia motiiveja. Ei-kielelliset vihjeet auttavat ymmärtämään vastauksia ja joskus jopa ymmärtämään merkityksiä toisin kuin alussa ajateltiin. Haastatteluaiheiden järjestystä on mahdollista säädellä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34.)

Tutkimustehtävien pohjalta laadin kolme teema-aluetta, johon haastattelukysymykset kohdistuivat. Haastattelujen kuluessa kysymysten tarkka muoto ja järjestys vaihtelivat.

Haastatteluissa teemojen pohjalta käytiin keskustelua ja haastattelijan roolissa esitin lisä- tai tarkennus kysymyksiä. (Liite 1)

Ennen tutkimuksen aloittamista hain tutkimuslupaa Rikosseuraamuslaitokselta. Luvan tutkimustani varten sain tammikuussa 2010. (Liite 2)

Ennen haastattelujen aloittamista pidin valitsemilleni henkilöille informaatio-tilaisuuden, jossa kerroin tulevasta tutkimuksestani. Kerroin heille haastatteluun osallistumisen vapaaehtoisuudesta, ja että haastattelut suoritetaan nimettöminä ja että ne nauhoitetaan. Lisäksi kerroin, että tutkimustulokset tullaan esittämään niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa ja tutkimuksen valmistuttua vankeja koskeva tutkimusaineisto hävitetään. Samassa tilaisuudessa annoin valitsemilleni henkilöille laatimani pyynnön haastatteluun osallistumisesta kertoen, että mikäli he suostuvat osallistumaan haastatteluun, allekirjoittaisivat suostumuksen. Kaikki valitsemani henkilöt suostuivat haastatteluun ja allekirjoittivat suostumuksen. (Liite 3)

Ensimmäinen haastattelukerta oli kesäkuussa 2010. Haastattelin kaikki osallistujat kertaalleen. Haastattelut suoritettiin Köyliön vankilan työliikkeen kokoustiloissa. Ajattelin sen haastattelupaikkana olevan neutraali, sillä paikka ei ollut kenellekään haastateltavalle sen tutumpi, joten kaikki olivat ikään kuin ”samalla viivalla” haastattelutilanteessa.

Yksittäisen haastattelun kestoksi olin arvioinut 1-1,5 tuntia. Käytännössä haastattelut kestivät yhden tunnin kahta poikkeusta lukuun ottamatta, joihin aikaa kului 1,5 tuntia. Haastattelut nauhoitettiin ja haastateltavien puhe kuuluu selkeästi ja hyvin nauhalta. Haastattelut sujuivat keskeytyksittä ja tekniikka pelasi kiitettävästi. Nauhoituksen rinnalla käytin haastatteluissa myös kirjallisia muistiinpanoja siltä varalta, että nauhuri menisi rikki tai tekniikka ei muuten toimisi.

9.4 Aineiston analyysi

Vaikka haastateltavia olisi ollut pienehkö määrä, tämä ei silti merkitse sitä, että aineistoa olisi vähän. Teemahaastattelun avulla kerätty aineisto on yleensä runsas.

Analyysitekniikat ovat moninaisia, ja on paljon erilaisia työskentelytapoja. Laadullisessa tutkimuksessa on vain vähän standardoituja tekniikoita. Ei myöskään ole yhtä oikeaa tai yhtä ehdottomasti muita parempaa analyysitapaa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 135 - 136.)

Tutkimusaineisto analysoitiin sisällön analyysimenetelmää käyttäen. Tällä analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa.

Nauhoitetut teemahaastattelut litteroin kirjalliseen muotoon. Kun koko tutkimusaineisto oli kerätty ja litteroitu, luin sitä useaan kertaan hahmottaakseni tutkittavan ilmiön kokonaisuutena. Eskolan & Suorannan mukaan teemoittelu on suositeltava aineiston analyysitapa jonkin käytännöllisen ongelman ratkaisemisessa. Tällöin tarinoista voi kätevästi poimia käytännöllisiä tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa. (Eskola & Suoranta 1998, 180 -182.)

Haastatteluista kirjoitetun tekstimateriaalin jaoin neljään osaan; taustatiedot, sosiaaliset seikat, työtoiminnan tarjoamat mahdollisuudet kuntoutumiseen vankeusaikana ja työtoiminnan vaikutukset elämänhallintaan. Näitä neljää eri osaa koskevat lainaukset yhdistin jokaisen omaksi kokonaisuudeksi, jolloin muodostui tutkimusongelmittain taustatietojen lisäksi kolme teema-aluetta.

9.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen keskeisiä kysymyksiä on luotettavuus. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella toisaalta mittaamisen ja aineiston keruun suhteen, toisaalta tulosten luotettavuutta. (Vehviläinen-Julkunen, Paunonen 1997, 206.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista ei ole olemassa minkäänlaisia yksiselitteisiä ohjeita. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135.) Jokaisessa tutkimuksessa tulisi olla tavoitteena mahdollisimman hyvä vastaavuus tulosten ja todellisuuden välillä. Teemahaastattelu on pehmeä menetelmä ja sillä pyritään antamaan oikeutta todelli-

suuden moni-ilmeisyydelle. Tarkoituksena on tavoittaa tutkittavien ilmiöiden vivah-teita ja tiivistää niitä siten, että uuden kuvauksen ulottuvuudet välittäisivät lukijalle haastateltavien todellisia ajatuksia ja kokemuksia. (Hirsjärvi & Hurme 1985, 128.)

Tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin sisäinen johdonmukaisuus painottuu ja tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavat useat seikat tutkimusprosessin eri vaiheis-sa. (Hirsjärvi & Hurme 1985, 129; Tuomi & Sarajärvi 2002, 135.) Tutkittavasta il-miöstä on saatava esille olennaiset piirteet tai teoriaosuudesta on pystyttävä johta-maan keskeiset käsitteet. Mikäli tämä ei onnistu, on tutkimuksen käsitevalidius huono. Mikäli käsitevalidius on huono, se näkyy lähinnä haastattelurungon huonona suunnitteluna ja pääkategorioiden sekä ongelman asettelun heikkoutena. Käsitevali-diutta ei voida jälkikäteen parantaa. Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa voidaan par-haiten taata riittävä käsitevalidius perehtymällä huolellisesti aikaisempiin tutkimuk-siin. (Hirsjärvi & Hurme 1985, 129.)

Luotettavuutta arvioitaessa tulisi huomioida tutkimuksen kohde ja tarkoitus sekä tut-kijan omat sitoumukset tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135.) Vangit tut-kimuksen kohteena ja heidän ajatuksensa avovankilan työtoiminnasta ja omasta kun-toutumisestaan näin luotettavana, sillä he ovat asiassa asiantuntijoita. Myös oma in-tressini ja sitoumukseni aiheeseen tukee luotettavuutta; aihe oli itselleni pitkään alal-la työskennelleenä hyvin kiinnostava ja mielenkiintoinen.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa pitää huomioida sen suhteellisen pieni otos-koko ja tutkimuksen tarkoitus. Tutkimukseni tarkoituksena oli kartoittaa Satakunnan vankilan Köyliön osaston työtoiminnassa mukana olevien miesvankien ajatuksia ja kokemuksia siitä, miten vankilan työtoiminta osana muuta vankilassa järjestettävää kuntoutusta on vaikuttanut heidän kuntoutumisprosessiinsa. Tulokset ovat kuuden haastateltavani subjektiivisia näkemyksiä, eivätkä ole yleistettävissä kaikkien vanki-en näkemyksiä koskevaksi. Tutkimuksen luotettavuutta saattaa myös heikentää se, olenko ymmärtänyt haastateltujen sanomat oikein. Tutkimustulokset ovat kui-tenkin suuntaa antavia.

Etiikka on ihmisten moraalista käyttäytymistä ja sen perusteita koskevaa tutkimusta. Ihminen toimii eettisesti oikein vasta kun hän on punninnut tekonsa merkitystä ja

seuraamuksia ja tullut johtopäätökseen, että teko on eettisesti oikea tai väärä. (Mäkinen 2006, 11.)

Yksi tärkeimpiä tutkimuseettisiä normeja on ihmisen yksityisyyden kunnioittaminen. Usein ymmärretään, että anonymiteetin turvaaminen on ainoa yksityisyyttä kunnioitettava käsite. Kuitenkin se on vain osa sitä. Yksityisyyden rajat määrittää tutkittava itse päättäessään, mitä itsestään haluaa tutkimuksen käyttöön antaa. (Kuula 2006, 124-125.) Tutkimuksen tuloksista ei saa saada selville yksittäistä henkilöä koskevia tietoja. Tuloksia saa julkaista vain siten, ettei niistä paljastu luottamuksellisia tietoja eikä niistä saa aiheutua vastaajalle henkilökohtaista vahinkoa. (Piispa 2006, 151.)

Tutkittavien osallistuminen tutkimukseen oli vapaaehtoista ja tutkittavilta pyydettiin haastatteluihin yksilöity suostumus. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei aiheuttanut kohtuutonta haittaa vankilaosastojen muulle toiminnalle. Tutkimustulokset esitetään niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto säilytettiin niin, ettei se joutunut ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto hävitettiin yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

10 TUTKIMUSTULOKSET

10.1 Työtoiminnan tarjoamat mahdollisuudet kuntoutumiseen vankeusaikana

Kaikilla tutkittavilla oli siviilissä ollut eripituisia työsuhteita, mutta useimmilla oli motivaatio kuitenkin ollut heikko työntekoa kohtaan. Monesti päihteet ja rikollinen elämäntapa olivat menneet työnteon edelle. Kuitenkin kaikki tutkittavista tiedostivat, että ellei ihmisellä ole rehellistä työtä ja toimeentuloa, on melko mahdotonta pysyä irti päihteistä ja päästä rikollisesta elämäntavasta eroon.

Tutkittavat olivat viihtyneet vankilan työtoiminnassa hyvin ja työhön suhtauduttiin positiivisesti. Puolet koki työn mielekkäänä ja mielenkiintoisena, osa vaihtelevana, jonkun mielestä työ vankilassa on ”iso apu”. Yleensäkin se, että on mielekästä teke- mistä, koettiin tärkeänä asiana jokaisessa haastattelussa ja tutkittavat mielsivät teke- mättömyyden yhteyden rikollisuuteen ja päihteidenkäyttöön.

Työtoiminnan työnjohto sai useimmalta tutkittavalta hyvän arvosanan ja koettiin työnjohdon kannustavuudellaan ja innostavuudellaan olleen osana hyvää kuntoutu- mista. Toisaalta työnjohdon heikkoutena nähtiin huono puuttuminen silloin, kun toi- hin ei tartuta tai niitä ei tehdä.

Muutama tutkittavista koki työtoiminnan luoneen intoa ja motivaatiota hakeutua si- viilissä etsimään töitä. Yleisesti oltiin sitä mieltä, että vankilan työtoimintaan osallis- tuminen vahvistaa ja sopeuttaa yhteiskuntaan. Jokainen tutkittavista näki negatiivise- na asiana vankilan työtoiminnassa jälkeen jääneen palkkauksen. Palkkausjärjestel- mää ei nähty kannustavana; kaikki saivat lähes samansuuruista palkkaa huolimatta siitä, tekikö työnsä vai ei. Lisäksi palkasta pidätettävät elatus- ja ulosottomaksut vie- vät palkasta suuren osan. Raha luonnollisesti myös määrittelee, miten usein voi läh- teä poistumisluvulle hoitamaan perhe- ja muita sosiaalisia suhteitaan. Lähes jokainen tutkittavista näki, että vangin perhe ja sosiaaliset suhteet näyttelevät myös merkittä- vää osaa vangin kuntoutumisessa ja ovat tärkeässä asemassa siviilin mentäessä.

Tutkittavat kokivat työtoiminnan myötä itsetuntonsa, itsekunnioituksensa ja uskon itseen ja omaan osaamiseen kohonneen.

*”Sillai, et olen hämmästynyt,
et oonpa minä hyvä.
Oon osannut tehdä hommii aina ees
kysymättä neuvoa”.*

*”Mul on itse asiassa siin jo oppipoika,
jol on vuosi jäljel, niin hän sit tulee siihen
mun jälkeen, niin mä sit häntä opetan täs tään
loputuomion koneel, ei pomot sit siihen juurikaan
puutu, me tiedetään niistä paljon enemmän ku ne.
Se niinko kohottaa itsetuntoa, ku pystyy näyttään niitä
asioita muille”.*

Tutkittavat kokivat työtoiminnan kuntouttaneen heitä fyysisesti ja psyykkisesti tuomalla järkevää sisältöä päivään arkisella päivärhythmillä ja säännöllisyydellä, ja aivot ovat saaneet muuta, järkevää ajateltavaa. Työn tuoma luonnollinen rasitus takaa hyvän yöunen.

*”Ku on työtoiminnas mukan,
aivoil on niinko järkevää tekemistä,
ei tarvii kelailla vanhoi asioit”.*

Tutkittavien mielestä työtoiminta vankilassa tukee hyvällä tavalla ja ylläpitää mielen-terveyttä; koettiin, että työtoiminta on hyvin terapeutista vangin elämässä. Osa tutkittavista myös koki, että vihantunteet vähenevät ja purkautuvat oikealla tavalla, kun työhönsä keskittyy. Työtä tekemällä estetään turhautumista, joka monesti saattaa olla aggressioiden aiheuttajana. Puolet tutkittavista oli sitä mieltä, että työtoiminta on säännöllisyydellään ja rytmillään ylläpitänyt ja kohottanut toimintakykyä.

Tutkittavilla oli yhtä lukuun ottamatta kiinteä suhde päihteisiin, osalla alkoholiin ja osalla huumausaineisiin. Rikokset oli pääsääntöisesti tehty päihtyneenä. Osa tutkit-

tavista oli tuomionsa jossain vaiheessa osallistunut vankilassa ollessaan myös päihdekuntoutukseen tai työstänyt päihdetyöntekijän kanssa yksilökeskusteluissa päihteiden käyttöään. Yli puolet tutkittavista oli sitä mieltä, että työtoiminta myös tukee päihdekuntoutumista. Päivissä on muuta ajateltavaa, kuin päihteiden käyttö ja hankinta ja työtä tehdessä voi päihdeasioitaan miettiä ja työstää.

”Tuntuu, et tarvii välillä sulatella niitä asioita, niissä on paljon sisäistettävää, ja mä kokisin, et työtoiminnassa on mahdollista sulatella niitä asioita. Asioita tulee siellä työssä pohdiskeltua”.

”Kyl se, jos istus vaan sellissä eikä olis tekemistä ja tekis mieli kamaa, et kun saa ajatukset muualle, kyl se tukee päihteettömyyttä se työ”.

10.2 Työtoiminnan vaikutus elämänhallintaan

Osalla tutkittavista oli vankilassa takanaan osallistumisia erilaisiin kognitiiviseen tai kognitiivis-behavioraaliseen teoriaan perustuviin kuntouttaviin toiminta-ohjelmiin, kuten Cognitive Skills, Suuttumuksen hallinta sekä Omaehtoisen muutoksen ohjelma. Toimintaohjelmat ovat tuoneet monelle tutkittavalle uutta ajattelun mallia, taitoja ja valmiuksia ja vahvistaneet elämänhallintaa.

Näitä uusia taitojaan ja valmiuksiaan he ovat voineet käytännössä työtoiminnassa hyödyntää ja vahvistaa. Osa tutkittavista kokee ammattitaitonsa kohentuneen, osalla ammattitaito on pysynyt yllä ja päivittynyt vankilan työtoiminnassa. Moni kokee vastuunottokykynsä ja vastuunkantonsa vahvistuneen työtä tehdessään. Usea myös koki kykynsä ryhmässä työskentelyyn erilaisten ihmisten kanssa parantuneen ja kyky käsitellä ja ymmärtää eritaustaisia ihmisiä samassa työpaikassa on vahvistunut; on opittu erilaisuuden arvostamista.

Monet tutkituista kokevat myös vahvistuneensa yhdessä työtoiminnan ja erilaisten toimintaohjelmien myötä rikoksettomaan elämään ja ovat päättäneet yrittää siviilissä

ihan tosissaan, nyt kun taskussa on uudenlaisia taitoja, valmiuksia ja työkaluja asioiden hoitamiseen ja ratkaisemiseen uudella tavalla. Tietysti paljon tulee vaikuttamaan, saako siviilissä asunnon, työpaikan ja onko tukiverkosto kunnossa.

Yhden tutkittavan mielestä työn tekeminen ja siihen oppiminen yksinään on elämähallintaa vahvistava asia, eikä hän kokenut omalla kohdallaan hyötyneensä toimintaohjelmaan osallistumisesta.

*”Työ on se asia mun mielestä mikä kantaa,
kursseja käydään monesti vaan sen takia,
että päästään avotaloon”.*

10.3 Sosiaalisten seikkojen vaikutus kuntoutumiseen

Yhtenä tutkimustehtävänäni oli, onko sosiaalisilla seikoilla kuten tutkittavan iällä, aikaisemmalla koulutustaustalla tai vankilakertaisuudella vaikutusta siihen, miten vankilan työtoiminta on ollut vaikuttamassa kuntoutumiseen?

Tutkittavien ikä vaihteli 28 vuodesta 45 vuoteen. Kolmella oli takanaan ammattitutkinto; yhdellä puualan ammattitutkinto, kahdella kone- ja metallialan ammattitutkinto. Kolmella ei ollut peruskoulun jälkeistä koulutusta. Vankilakertaisuudet vaihtelivat ensikertalaisuudesta 11. kertalaisuuteen. Köyliön vankilan työtoiminnassa mukana olo vaihteli 1,5 kuukaudesta 10 kuukauteen. Tutkittavat työskentelivät liikenne-merkki- ja elementtituotannossa.

Tutkittavien joukossa ei ollut mukana kovin nuoria tai kovin vanhoja henkilöitä. Kaikki tutkittavat pitivät työtoimintaa omalla kohdallaan kuntouttavana, mutta näytti kuitenkin siltä, että iän noustessa ja ”järjen kasvaessa” työtoiminta nähtiin yhä kuntouttavampana ja työtoiminnan ja yleensä työn tekemisen yhteys rikoksettoman elämäntavan omaksumiseen tiedostettiin yhä paremmin. Iän noustessa rehellisen työn

ja toimeentulon yhteys nähtiin selvemmin keinoina pysymiseen irti päihteistä ja rikollisesta elämäntavasta.

Tutkittavat, joilla oli taustalla ammattitutkinto, kokivat, että työtoiminnan kautta he ovat pystyneet vahvistamaan ja päivittämään osaamistaan, ja itsetunto työn tekemiseen on vahvistunut. Ammattitutkinnon omaavat henkilöt näkivät tulevaisuuden siviilissä valoisampana kuin henkilöt joilla ei koulutusta ollut. Ammattitutkinnon omaavat näkivät siviiliin päästyään työllistymisen mahdollisuuden parempana ja uskalluksen hakea töitä kasvaneen. Ne tutkittavista, joilla ei ollut peruskoulun jälkeistä koulutusta, kokivat työtoiminnan kuntouttaneen heitä hyvin, mutta tiedostivat mahdollisuutensa työllistyä vapauduttuaan melko olemattomiksi, joka puolestaan voi lisätä riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin.

Vankilakertaisuudet vaihtelivat tutkittavilla ensikertaisuudesta 11.kertalaisuuteen. Kertalaisuudella ei merkittävämmiin näyttäneen olevan vaikutusta siihen, miten tutkittavat suhtautuivat työtoimintaan ja sen kuntouttavuuteen omalla kohdallaan. Kaikki vankilakertaisuudesta huolimatta näkivät työtoiminnassa mukana olemisen olevan tärkeä osa kuntoutusta.

11 TUTKIMUSTULOSTEN JOHTOPÄÄTÖKSET

Yleisenä johtopäätöksenä voidaan pitää sitä, että tutkimukseen osallistuneet olivat viihtyneet Satakunnan vankilan työtoiminnassa ja vankilassa tehtävään työhön suhtauduttiin hyvin positiivisesti. Työn tekeminen vankilassa kontrolloiduissa olosuhteissa koetaan helpoksi ja hyväksi asiaksi, joka kuntouttaa ja parantaa elämänhallintaa.

Työssä käymisen katsottiin kohottavan itsetuntoa, itsekunnioitusta ja uskoa omaan kykyihin ja omaan osaamiseen. Moni tutkittavista kokee kuntouneensa hyvin vankilassa varsinkin työtä tehdessään ja motivoituneensa hakeutumaan myös siviilissä työmarkkinoille. Peräänkuulutetaan ns. helppoa porttia siviiliin mentäessä; eräänlais-

ta jatkumoa, jonka avulla mahdollistuisi ainakin jonkin asteinen työllistyminen siviilissä. Asunnon, työpaikan ja tukiverkoston olemassa olon yhteys rikoksettomaan elämään ja yhteiskuntaan sopeutumiseen tiedostetaan myös vankien keskuudessa.

Ikävuosien lisääntyessä voitiin havaita työtoiminnan kuntouttavuuden arvostuksen lisääntyvän. Iän lisääntymisen myötä tiedostettiin myös selkeästi rehellisen työn tekemisen siviilissä keinona pysyä päihteettömänä ja erossa rikoksista.

Ammattitutkinnon omaavat henkilöt näkivät tulevaisuutensa valoisampana kuin henkilöt, joilla ei koulutusta ollut. Työllistymisen mahdollisuudet siviiliin mentäessä nähtiin parempina ja uskalluksen hakea töitä nähtiin kasvaneen työtoiminnan myötä. Ne kenellä ei peruskoulun jälkeistä koulutusta ollut tiedostivat ammatillisen koulutuksen puutteen heikentävän heidän sijoittumistaan työmarkkinoille, mikä taas saattaa lisätä riskiä syyllistyä rikoksiin, joista on taloudellista hyötyä.

Kertalaisuudella ei merkittävämmän näyttänyt olevan vaikutusta siihen, miten tutkitavat suhtautuivat työtoiminnan kuntouttavuuteen. Vankilakertaisuudesta huolimatta työtoiminta nähtiin tärkeänä osana kuntoutumista.

12 POHDINTA

12.1 Tutkimustavan arviointia

Teemahaastattelun valinta tutkimusmenetelmäksi on mielestäni ollut onnistunut ratkaisu. Menetelmä toi ja tuotti hyvän materiaalin opinnäytetyöhön. Myös aineiston keruu oli joustavaa, aiheiden järjestystä oli mahdollista säädellä ja vastauksia oli mahdollista tulkita.

Haastattelujen toteuttaminen onnistui ongelmitta. Haastattelujen litterointi oli melko työlästä, mutta kaikkien haastateltavien näkemykset saatiin kuitenkin esiin.

12.2 Tutkimustulosten arviointia ja johtopäätökset

Tutkimuksen kohdejoukkona oli kuusi miesvankia, jotka työskentelivät Satakunnan vankilan työtoiminnassa. Tutkittavat olivat melko hyvätaustaisia ja kaikki olivat olleet ainakin jonkin ajan työelämässä mukana myös siviilissä. Tuloksia ei voi yleistää koko vankijoukkoon, koska opinnäytetyössäni kartoitin vankien subjektiivisia näkemyksiä työtoiminnan kuntouttavuudesta. Tuloksia ei voida määritellä oikeiksi tai vääriksi. Suuntaa ja vihjeitä toiminnan järjestämiselle tästä kuitenkin on mahdollista saada.

Pitkä kokemus vankilaviranomaisena ja nyt tutkijan asemassa saattoivat sekä lisätä tai heikentää tämän tutkimuksen validiteettia. Toisaalta ajattelen, että pitkä perehtyneisyyteni tutkimuskohteeseen lisää tutkimuksen luotettavuutta, sillä tutkijana minun oli helppo ymmärtää tutkittavien käyttämää kieltä, heidän toimintaympäristöään tai heidän kokemuksiaan. Vankien käyttämän kielen tunteminen helpotti kommunikointia tutkittavien kanssa.

Toisaalta vankilaviranomaistaustani saattoi mahdollisesti myös vaikuttaa tutkittavien tapaan pyrkiä kaunistelemaan minulle tuottamaansa aineistoa; toisin sanoen tutkittavat saattoivat pyrkiä sanomaan, mitä olettivat minun odottavan heidän sanovan. Haastatteluaineisto on aina myös konteksti- ja tilannesidonnaista. Tutkittavat saattavat puhua haastattelutilanteessa toisin kuin jossakin toisessa tilanteessa.

Rangaistusajansuunnitelmien avulla pystytään huomioimaan melko laajasti vankien yksilölliset mahdollisuudet ja tarpeet, jotta rikokseton ja päihdeetön elämä vapautuessa mahdollistuisi. Moni kuntoutuu vankilassa ollessaan erilaisten toimintaohjelmien, päihdekuntoutuksen ja työtoiminnan yhteisvaikutuksesta erittäin hyvin. Niinpä erilaisten kognitiivis-behavioraalisia elementtejä sisältävien toimintaohjelmien, päihdekuntoutuksen ja työtoiminnan sijoittaminen oikea-aikaisesti kuntoutusjatkumossa ovat tärkeitä haasteita suunnitelmallisen vankeusprosessin toteuttamiseksi. Monella on varmasti vakaa aikomus vapautuessaan kuntoutuneena hakeutua työelämään ja jättää taakseen rikollinen elämä.

Yhteiskunnan turvallisuuden ja resurssien tarkoituksenmukaisen käytön näkökulmasta katsottuna vankeusaikana tapahtuvaan kuntoutukseen ja kuntoutusjatkumoiden turvaamiseen siviilissä tulisi kiinnittää huomiota yhä enenevässä määrin. Tämä vaatii kuitenkin yhteiskunnalta paljon lisää panostuksia, jotta vankilasta vapautuville saataisiin muun muassa työmarkkinoille yhä enemmän ns. jatkumoa, joiden kautta he voisivat muun muassa työllistyä siviilissä. Näin vankilassa hyvin alkanut kuntoutuminen ei menisi hukkaan.

Vankilan työtoiminnassa vallitseva palkkausjärjestelmä ei ole kannustava ja se koetaan jälkeenjääneeksi. Palkkaus on kaikissa työtehtävissä lähes samansuuruinen. Jotta vankilassa tehtävä työ koettaisiin entistä kannustavampana ja motivoivana tulisi palkan määräytymiseen myös kiinnittää huomiota. Tulisi ottaa huomioon vangin ammattitaito, ammatissa kehittyminen sekä henkilökohtainen suoriutuminen työssä.

Lopuksi haluan todeta, että opinnäytetyön tekeminen oli erittäin haastava kokemus. Työ vaati paljon aikaa ja työstämisprosessi oli pitkä. Välillä koin uskonpuutetta niin omaa osaamistani kuin aiheitakin kohtaan. Opinnäytetyöni olen tehnyt parhaan taitoni ja kykyni mukaan ja toivon sen tuovan mukanaan lukijoilleen jotain uutta ja antavan ajattelemisen aihetta, ehkä myös suuntaa ja vihjeitä toimintoja järjestettäessä.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2001. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Ansiot ja rahankäyttö.< <http://www.rikosseuraamus.fi/15126.htm>>.

Bonta, J. 2003. Rikoksenteijöiden kuntouttaminen – tutkimuksesta käytäntöön. Teoksessa What Works – Mikä toimii vankeinhoidossa ja kriminaalihuollossa. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen oppikirja 1/2003. Vantaa: Dark Oy.

Eskola, J & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 1985. Teemahaastattelu. Helsinki. Kyrriiri Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Hypén, K. 2002. Ryhmien ohjaaminen, riski- ja tarvearviot rangaistusajan suunnittelun apuna, neljä suurta rikosta selittävää tekijää. Teoksessa Salminen, M. & Toivonen, K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002.

Hypén, K. 2004. Työn ja rikoksen uusimisriskin välinen yhteys. Teoksessa Vankilan valmentavan työn opas. Rikosseuraamusalan käsikirja 2/2004. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy.

Järvelä, S. 2002. Lainrikkajien kuntoutuksesta vapaudessa. Teoksessa Salminen, M. & Toivonen, K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002.

Kivivuori, J. 2008. Rikollisuuden syyt. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Kuula, A. 2006b: Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Etiikkaa ihmistieteelle. Hallamaa J., Launis V., Lötjönen S & Sorvali I. (toim.) Helsinki. Hakapaino Oy.

Laine, M. 2002. Kuntoutus vankilan tehtävänä. Teoksessa Salminen M. & Toivonen K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002.

Laine, M. 2007. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Helsinki. Tietosanoma.

L 2005/767 = Vankeuslaki. Suomen säädöskokoelma 2005. J. Linhala (toim.) Edita Publishing Oy, Helsinki. Edita Prima Oy.

Lappi-Seppälä, T. 2000. Rikosten seuraamukset. Helsinki. WSTL.

Lappi-Seppälä, T. 2006. Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Helsinki. Yliopistopaino.

- Leino, J. 2009. Näkökulmia Kakolanmäen historiaan, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. < http://www.hum.utu.fi/laitokset/kulttuurien_tutkimus/Kakola/raportti27032009.html >.
- Mistä rikollisuus johtuu?<<http://www.porttivapauteen.fi/yhteiset/index.php?id=393>>.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Neiramo, I. 2002. Vankeinhoidon etiikka. Teoksessa Salminen M. & Toivonen K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002.
- Paajanen, A. 2008. Tuottavuushanke. Työtoiminnan projekti. Rikosseuraamusviraston monisteita 1/2008.
- Piispa, M. 2006. Kvantitatiivisen tutkimuksen eettiset lähtökohdat. Teoksessa Etiikka ihmistieteelle. Hallamaa J., Launis V., Lötjönen S. & Sorvali I (toim.) Helsinki. Hakapaino Oy.
- Rahkila, S. 2004 Teoksessa vankilan valmentavan työn opas. Rikosseuraamusalan käsikirja 2/2004.
- Rangaistusjärjestelmä Suomessa.
<<http://www.porttivapauteen.fi/yhteiset/index.php?id=543>>.
- Richter, M. 2002. Vankeinhoidon käytännöt. Teoksessa Salminen M. & Toivonen K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002.
- Satakunnan vankila.< <http://www.rikosseuraamus.fi/6563.htm>>.
- Suomela, M. 2002. Kognitiivis-behavioraaliset toimintaohjelmat. Teoksessa Salminen M. & Toivonen K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002.
- Tourunen, J. 2002. Vankiloiden sosiaalinen rakenne ja konfliktitilanteet. Teoksessa Salminen M. & Toivonen K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002.
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Työtoiminta.< <http://www.rikosseuraamus.fi/15129.htm>>.
- Vankeusajan suunnittelu ja yhdyskuntaseuraamukset.
<<http://www.porttivapauteen.fi/yhteiset/index.php?id=394>>.
- Ylivaara, E. 1965 Vankilain työtoiminnan tuottavuudesta ja kannattavuudesta: Vht-tutkielma. Helsinki.